

Č. 10.546.

Školství. — Církevní věci (Slovensko): I. »Vyržovatelem« církevní školy je církev, třebas patron je ze zvláštního důvodu povinen, školní budovu postavit a udržovati. — II. K výkladu ustanovení kanonické visitace, že patron je povinen »budovu školní ze základů postavit.«

(Nález ze dne 17. května 1933 č. 5050.)

Věc: Dr. Pavel J. v Trnavě proti zemskému úřadu v Bratislavě (za zúč. Ludv. K. v M. adv. Dr. Ivan Markovič z Bratislavy) o patronátní břemena ke škole v M.

V ý r o k: S t í ž n o s t s e z a m í t á p r o b e ž d ů v o d n o s t.

D ů v o d y: Okresní úřad v Galantě uložil výměrem ze 16. března 1930 Ludvíku K. a spol. jako spolumajitelům velkostatku v M. a nositelům patronátních povinností váznoucích na tomto velkostatku, aby ke stavbě čtyřtřídní řím.-kat. ludové školy v M. podle stavebních plánů okresním úřadem schválených potřebný materiál a se stavbou spojené výdaje mimo ruční a potahové práce v hotových penězích řím.-kat. školské stolici v M. do 30 dnů dali k dispozici a to poměrně k velikosti částky velkostatku tvořící vlastnictví jednotlivých spolumajitelů.

Zemský úřad v Bratislavě k odvolání Ludvíka K. a spol. nař. rozhodnutím zrušil výměr okresního úřadu z těchto důvodů: Okresní úřad závázal svým výměrem výše jmenované k hrazení nákladů řím.-kat. ludové školy, která se má postavit, na tom pokladě, že tato povinnost vyplývá z kanonické visitace, podle které majitel velkostatku v M. v případě potřeby novostavby školy jest povinen poskytnouti potřebný stavební náklad a potřebné výdaje v hotovosti. Tento předpoklad okr. úřadu, který jest v daném sporu rozhodujícího významu, neobstojí a zakládá se na mylném porozumění obsahu druhého bodu kanonické visitace z r. 1781, která sice ukládá pozemkovému pánovi případně panství, že všechny v předešlém bodě kanonické visitace uvedené stavby jest povinen od základu postavit a táž povinnost se mu ukládá i ohledně nové farské a školní budovy, které se mají postavit, čemu ve skutečnosti bylo již vyhověno, poněvadž škola byla pomocí panství a věřících vystavena a udržována až dosud. Že by však nynější patron fary a kostela byl následkem změněných poměrů povinen tuto školu rozšířiti nebo i novou školní budovu postavit, to už nevysvětluje z kanonické visitace, poněvadž z doslovného znění kanonické visitace jest zřejmo, že patronovi se v roce 1781 uložila jen povinnost vystaviti školní budovu, kterou jako patron měl náležitě udržovati, nemožno však z něho vyčísti povinnost, že by patron i v budoucnosti byl povinen novější školu vystaviti, jakož i že by byl povinen již stojící školní budovu rozšířiti, poněvadž zák. čl. XXXVIII: 1868 nezná patronů-udržovatelů škol a nejsou vzpomenuti v § 10 cit. zák. článku, ve kterém jsou taxativně uvedeni oni činitelé, kteří mohou býti udržovateli škol a jako takoví mohou býti i přinuceni, případně povinni k výstavbě, případně rozšíření školy. Přirozeně, že tímto zákonitým opatřením nebyla zrušena všechna ta práva a právní poměry, kterých si škola legálním způsobem (usus) dobyla vůči patronům — pá-

nům pozemkovým, jenže podstatný rozdíl mezi závazkem, vyplývajícím z patronátního práva a závazkem vyplývajícím ze soukromoprávního poměru jeví se v tom, že kdežto patron následkem své veřejnoprávní povahy jest skutečným udržovatelem fary a kostela a dle potřeby i povinen je znovu dát postaviti, není fysická nebo právnická osoba ke škole smlouvou neb přímým soukromoprávním titulem zavázána udržovatelem, nýbrž jen vypomahatelem a je k přispívání zavázána do té míry, kterou stálá praxe vykazuje, ale nikdy nemůže býti zavázána i k vystavení nové školy nebo k rozšíření školy již stojící.

Proti tomuto výměru čelí stížnost, o níž uvážil nss toto:

Nař. rozhodnutím vyslovil žal. úřad, že spolumajitelé velkostatku nejsou povinni dodati potřebný materiál a peníze ke stavbě řím.-kat. ľudové školy, a opřel svůj výrok o dva důvody, jednak o znění kanonické visitace z r. 1781, jednak o § 10 zák. čl. XXXVIII:1868. Stížnost brojí proti oběma důvodům.

Pokud jde nejprve o druhý důvod nař. rozhodnutí, zaujal v něm žal. úřad stanovisko, že k rozšíření nebo postavení řím.-kat. školy mohou býti přinuceni jen činitelé, uvedení v § 10 zák. čl. XXXVIII:1868, tedy vydržovatelé. Jiné osoby, které nejsou vydržovateli, jmenovitě patroni kostelů a far, mohou podle názoru žal. úřadu, nejsouce v tomto paragrafu uvedeni, býti přinuceni jen k přispívání k církevním školám, a to v té míře, jakou vykazuje praxe. Proti tomuto odůvodnění namítá stížnost, že řím.-kat. školská stolice nežádala a výměr prvé stolice také žalované spolumajitele statku nezavázal k postavení školy, nýbrž jenom rozhodl, jaký nárok má řím.-kat. školská stolice v M. proti patronům školy, když nastala nutnost postaviti novou školu. Pro tento nárok není — praví stížnost — směrodatným zák. čl. XXXVIII:1868, nýbrž právní praxe, ke které úřad nepřihlížel.

Nss dal této námitce za pravdu. Jde o povinnost patrona poskytnouti potřebné prostředky ke zřízení čtyřtřídní církevní školy. Povinnost tuto nelze ani o zák. čl. XXXVIII:1868 přímo opřít, ani osvobození od této povinnosti z tohoto zák. čl. dovoditi. Tento zák. článek přiznává v § 11 církvím právo zřizovati a udržovati školy vlastními prostředky, dávaje jim právo vymáhati k uvedenému účelu hmotné příspěvky od svých věřících; nehledě však k tomuto právu církve jako vydržovatelky školy, se uvedený zákon nedotýká otázky, jakým způsobem si církev potřebné prostředky opatří. Ponechávají se tedy církvím zdroje, které měly v tomto směru dosud k dispozici. Jedním z takových zdrojů může býti i závazek, spočívající na poměru patronátním, přispívati k vydržování církevních škol. Jaký obsah závazek ten má, záleží na titulu, na němž spočívá. Zvyklostí, smlouvou nebo z jiného titulu založeného nebo osvědčovaného po případě kanonickou visitací, může býti patron zavázán školu ze základu postaviti, případně ji rozšířiti, a to nejen jednou, nýbrž i tolikrát, kolikrát se toho potřeba ukáže. Závazek takový nečiní ještě patrona vydržovatelem školy ve smyslu § 10 cit. zák. čl., vydržovatelem zůstane církev; závazek takový netýká se přímo poměru mezi patronem a školou, nýbrž mezi církví jako vydržovatelkou školy a patronem.

V daném případě opřela řím.-kat. školská stolice a opírá i nyní st-l závazek patronů o kanonickou visitaci z r. 1781. Žal. úřad zaujal v nař. rozhodnutí — je to prvý důvod tohoto rozhodnutí — stanovisko, že sice

z druhého odstavce této kanonické visitace plyne povinnost patronů, školu ze základů postaviti, ale že této povinnosti patron již vyhověl, poněvadž škola byla pomocí panstva a věřících postavena a udržována až dosud; že by nynější patron fary a kostela byl povinen následkem změněných poměrů tuto školu rozšířiti nebo novou školu postaviti, to po názoru žal. úřadu, vysloveného v nař. rozhodnutí, z této kanonické visitace neplyne, poněvadž z doslovného znění kanonické visitace jest po názoru žal. úřadu zřejmé, že patronovi v roce 1781 byla uložena jen povinnost vystavěti školní budovu, kterou jako patron měl náležitě udržovati, není však možno z ní vyčísti, že by patron i v budoucnosti byl povinen vystavěti novou školní budovu, jakož i že by byl povinen rozšířiti školní budovu již existující.

Obracejíc se proti tomuto výroku žal. úřadu, namítá stížnost, že žal. úřad ze skutečnosti, že škola, o kterou jde, v minulosti skutečně existovala a byla udržována, dospěl k nesprávnému závěru, že patron povinnosti uložené mu v kanonické visitaci z roku 1781 učinil zadost. Poukazujiíc dále na to, že škola, fara a kostel existovaly již v roce 1781, kdy kanonická visitace byla sepsána, stojí stížnost na stanovisku, že povinnost, tyto budovy od základu vystavěti, jež je ve zmíněné kanonické visitaci uložena patronovi, zahrnuje v sobě také povinnost tyto budovy přestavěti, když v době sepsání kanonické visitace strany měly před očima možnost, že v pozdější době z jakéhokoli důvodu se vyskytne potřeba přestavby některé budovy.

K tomu sluší uvést předem, že ukládá-li se v kanonické visitaci z roku 1781 — jak stížnost sama uvádí — patronovi povinnost »budovy od základu vystavěti«, nelze tento závazek chápati jako povinnost přestavěti tyto budovy kdykoli toho bude zapotřebí, neboť povinnosti vystavěti budovy od základu je vyhověno tím, že budovy jsou subjektem k tomu zavázaným zřízeny. Na tom nic nemění okolnost, že snad v době, kdy kanonická visitace byla sepsána, v M. budovy ty již existovaly, neboť ani pak nelze z uvedeného znění kanonické visitace dovoditi, že patron se zavázal tyto budovy přestavěti, kdykoli se toho objeví potřeba, když o takovém závazku není v kanonické visitaci řeči a — jak bylo uvedeno — povinnosti budovy od základu vystavěti je vyhověno tím, že budovy jsou skutečně jedenkrát postaveny. Že této povinnosti bylo v konkrétním případě vyhověno, je v nař. rozhodnutí výslovně konstatováno, neboť závěr žal. úřadu, že patron vyhověl povinnosti uložené mu v kanonické visitaci z roku 1781, není založen — jak se stížnost mylně domnívá — jen na předpokladu, že škola v M. v minulosti skutečně existovala a byla udržována, nýbrž na zjištění, že škola ta byla »pomocí panstva a věřících vystavěna a udržována až doposud«. Má tedy žal. úřad za to, že povinnosti »od základu vystavěti« školní budovu vyhověl patron tím, že tuto školu skutečně také vystavěl. Poněvadž proti správnosti tohoto zjištění žal. úřadu stížnost nebrojí (§ 18 zák. o ss), je nutno se zřetelem na ustanovení § 6 zák. o ss vycházeti z toho, že škola, o kterou jde, byla »pomocí panstva a věřících vystavěna«. Se zřetelem na tento skutkový stav a právní stanovisko shora vyložené, nelze shledati výrok žal. úřadu, že st-lé povinnosti uložené jím v kanonické visitaci z roku 1781 ohledně školy v M. vyhověli, nezákonným nebo podstatně vadným.